

Аналіз методологічного забезпечення обліку та оцінки військових витрат та втрат

Analysis of methodological providing for accounting and assessment of military costs and losses

Вікторія Могилевська^A

Corresponding author: провідний науковий співробітник, e-mail: vikimogylevska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3939-7717

Вікторія Сотник^B

кандидат економічних наук, доцент, e-mail: vikasotnyk@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0507-2348

Руслан Коцюруба^A

старший науковий співробітник, e-mail: kotsiuruba1983@gmail.com, ORCID: 0009-0003-1436-0285

Златіна Марчук^A

молодший науковий співробітник, e-mail: zkapitanova71@gmail.com, ORCID: 0009-0003-5575-3093

Viktoriia Mogylevska^A

Corresponding author: Leading researcher, e-mail: vikimogylevska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3939-7717

Viktoriia Sotnyk^B

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, e-mail: vikasotnyk@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0507-2348

Ruslan Kotsiuruba^A

Senior researcher, e-mail: kotsiuruba1983@gmail.com, ORCID: 0009-0003-1436-0285

Zlatina Marchuk^A

Junior researcher, e-mail: zkapitanova71@gmail.com, ORCID: 0009-0003-5575-3093

^A Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^B Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

^A National University of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: December 17, 2024 | Revised: December 25, December 2024 | Accepted: December 31, 2024

DOI: 10.33445/sds.2024.14.6.18

Мета роботи: проаналізувати існуючі підходи і методи обліку та оцінки збитків, завданих системі Міністерства оборони України внаслідок збройної агресії.

Метод дослідження: порівняльний аналіз, індукція та дедукція.

Результати дослідження: Проведено аналіз методологічної бази з питань обліку та оцінки військових витрат та втрат, спричинених воєнними діями, з урахування Міжнародних стандартів оцінки вартості. Надано рекомендації щодо розробки єдиних форм обліку збитків в системі Міноборони та розширені показників військових втрат, що дасть можливість визначити реальні збитки.

Теоретична цінність дослідження: Розглянуті в статті методи оцінки збитків дають можливість обрати відповідний підхід для визначення військових витрат та втрат, з урахуванням мети та цілей проведення такої оцінки.

Цінність дослідження: Проведений аналіз діючої методики визначення військових втрат показав наявність ряду недоліків, пов'язаних з відсутністю єдиних форм обліку збитків та потребою у врахуванні додаткових показників військових витрат.

Майбутні дослідження: Під час подальших досліджень доцільно розглянути питання щодо удосконалення механізмів фіксації, обліку та оцінки військових втрат, завданих внаслідок бойових дій.

Тип статті: теоретичний.

Purpose: to analyze existing approaches and methods of accounting and assessing the damage caused to the system of the Ministry of Defense of Ukraine as a result of armed aggression.

Method: comparative analysis, induction and deduction.

Findings: An analysis of the methodological base on the accounting and assessment of military costs and losses caused by military actions was carried out, taking into account the International Valuation Standards. Recommendations were provided for the development of unified forms of accounting for losses in the Ministry of Defense system and the expansion of military loss indicators, which will make it possible to determine real damages.

Theoretical implications: The damage assessment methods considered in the article make it possible to choose an appropriate approach for determining military costs and losses, taking into account the purpose and objectives of such an assessment.

Value: The analysis of the current methodology for determining military losses showed a number of shortcomings related to the lack of unified forms of accounting for losses and the need to take into account additional indicators of military costs.

Future research: In further research, it is advisable to consider improving the mechanisms for fixing, accounting and assessing military losses caused by combat operations.

Paper type: theoretical.

Ключові слова: витрати, втрати, збитки, облік, оцінка збитків, шкода.

Key words: costs, losses, damages, accounting, damage assessment, injury.

Вступ

Триваюча повномасштабна агресія російської федерації проти України вимагає постійного підтримання спроможностей та боєготовності сил безпеки та оборони держави. Пошук додаткових матеріальних та фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності є вкрай важливим та актуальним завданням. Враховуючи досвід міжнародних збройних конфліктів,

до таких потенційних ресурсів можна віднести відшкодування військових витрат та втрат, заподіяних внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій в рамках спеціальних компенсаційних механізмів. В той же час, щоб отримати адекватний розмір відшкодувань, потрібно забезпечити повноту та достовірність зібраної інформацію про всі види втрат через агресію, а також належну доказову базу на їх підтвердження.

Теоретичні основи дослідження

Дослідженню методологічного забезпечення механізмів обліку та оцінки збитків, спричинених збройною агресією проти України, присвячені наукові роботи таких вчених, як: Бездушна Ю. [1], Вашека Г.В. [2], Горай О. [3], Жук В. [1], Жук Н. [1], Остапчук С. [4], Павленко В. [1], Царук Н. [4], та ін. Науковцями Київської школи економіки проводилися дослідження збитків від війни за методикою “швидкої” оцінки від Світового банку [5]. Проте, питанням обліку та оцінки збитків за напрямом військових втрат, в наукових працях увага практично не приділялась. За винятком роботи [6], де було розглянуто обґрунтування необхідності обліку та оцінки військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій.

Постановка проблеми

Важливим завданням під час визначення військових втрат, пов'язаних з бойовими діями, є аналіз існуючої методологічної бази, за результатами проведення якого можна зробити вибір відповідного підходу чи методу обліку та оцінки збитків. Також варто звернути увагу на те, що вибір конкретного методу оцінки військових втрат безпосередньо залежить від мети (цілей), з якою проводиться така оцінка.

Результати

Питання обліку та оцінки збитків, заподіяних внаслідок війни системі Міністерства оборони України (Міноборони) регулюються рядом нормативних та нормативно-правових актів, основними з яких є “Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 [7], “Методика визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації”, затверджена наказом Міноборони від 14.09.2022 № 277 [8] та “Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією російської федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності”, затверджена спільним наказом Міністерства економіки України, Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223 [9].

Відповідно до Порядку [7], Методики Міноборони [8] та в залежності від мети та поставлених цілей виділяють три базових підходи щодо оцінки шкоди та збитків: аналітичний, стандартизований і незалежний (експертний).

Аналітична оцінка збитків проводиться Міноборони самостійно або через залучення фахівців, підприємств, установ, організацій будь-якої форми власності. Здійснюється з метою проведення прогнозних розрахунків для визначення загальних втрат та збитків завданих сектору оборони та для прогнозування витрат на відновлення. За результатами аналітичної оцінки складається аналітичний звіт.

Аналітична оцінка збитків лежить в основі методології оцінки збитків і втрат (Damage and Loss Assessment, DaLA) [10] та методики “Швидкої оцінки збитків та потреб в Україні” (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA) Світового банку [11, 12]. Закладений в методиці “швидкої оцінки” підхід передбачає визначення втрат (витрат) за трьома напрямками:

- завдані збитки (Damages): пошкодження та знищення фізичних активів за наслідками воєнних дій;
- втрати (Losses): попередня оцінка втрат;
- потреби на відновлення (Needs): попередній та вищий рівень оцінки потреб системи Міноборони у відновленні (у цінах на “сьогодні”; без багаторічного індексу інфляції, інвестиційних проєктів тощо).

Об’єктами «швидкої оцінки» від Світового банку є загальні та галузеві статистичні дані, система національних рахунків України та інша узагальнена секторальна інформація [13, 14]. Дані цієї оцінки є важливими для прийняття нормативних та політичних рішень як нашою державою, так і урядами союзників, в т. ч. по арештах і передачі Україні активів агресора – російської федерації.

Саме з причин «узагальненості» цієї оцінки, її дані не можуть використовуватися для формування інформаційної бази щодо політики компенсацій постраждалим суб’єктам [50].

Стандартизована оцінка збитків проводиться Міноборони із використанням стандартного набору вихідних даних та дотриманням вимог стандартної методології, що визначені Загальними засадами оцінки збитків, завданих майну та майновим правам в наслідок збройної агресії російської федерації Порядку [7], та відповідними методиками оцінки шкоди та збитків, передбаченими пунктом 5 Порядку. За результатами стандартизованої оцінки складається акт оцінки збитків.

Стандартизована оцінка проводиться з метою визначення розміру реальних збитків внаслідок пошкодження та (або) знищення майна, з урахуванням актуальних на дату оцінки витрат [1, 8].

Незалежна оцінка збитків проводиться суб’єктами оціночної діяльності або судовими експертами із дотриманням національних та міжнародних стандартів оцінки майна. Здійснюється переважно з метою подання позовів щодо відшкодування збитків до національних чи міжнародних судів [15]. За результатами незалежної оцінки складається звіт про оцінку збитків [7, 8].

Розглянуті три базові нормативні підходи оцінки збитків передбачають залучення відповідних фахівців-оцінювачів та судових експертів. На даний час в Україні зареєстровано близько 3,7 тис. оцінювачів, 144 судово-економічних експертів, які за фахом здатні проводити розрахунки втрат (табл. 1).

Таблиця 1 – Кадровий потенціал в сфері оцінки збитків через війну

Суб’єкти	Кількість	Джерело
Атестовані судові експерти за напрямом “Економічна експертиза”	144	Аналітична звітність Міністерства юстиції України [16].
Суб’єкти оціночної діяльності	2350	Державний реєстр “Суб’єкти оціночної діяльності” [17].
Оцінювачі	3688	Державний реєстр оцінювачів та суб’єктів оціночної діяльності [18].

Враховуючи масштаби заподіяної шкоди і обмежене число оцінювачів (експертів), оцінка збитків може тривати десятиліттями. Для вирішення цієї проблеми, на практиці, під час триваючої збройної агресії проти України доцільно проводити бухгалтерську (облікову) оцінку збитків [1, 3, 4].

Бухгалтерська методика оцінки збитків базується на підходах [1], що:

- така робота буде проводитися широким колом фахівців (оцінювачами, судовими експертами, аудиторами, та, що головне, і фахівцями обліково-економічних служб підприємств, установ, організацій);

- методика оцінки базується на міжнародних та національних стандартах з бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- розрахунок упущеної вигоди може проводитись і по суб'єктах господарювання, які не зазнали прямої шкоди, як на підставі фінансової, так і статистичної звітності;
- контроль за якістю робіт проводиться незалежним аудитом.

На відміну від “швидкої оцінки” Світового банку, яка дає узагальнену оцінку завданої шкоди, Методика Фонду державного майна України [9] забезпечує проведення пооб'єктної оцінки збитків, яка передбачає оформлення на кожний об'єкт втрат (або групи об'єктів по підприємствах, організаціях) окремої справи (звіту оцінювача, звіту комісії тощо), що включає документи, які підтверджують зв'язок шкоди та збитків з війною, документи, які підтверджують приналежність пошкоджених (знищених) активів до конкретного підприємства, їх бухгалтерську вартість, розрахунки втрат та інші задокументовані докази.

Метою пооб'єктної оцінки є отримання інформації, що сприятиме прийняттю управлінських рішень направлених на відпрацювання та реалізацію політики відшкодування збитків в рамках міжнародного компенсаційного механізму [7].

Для визначення вартості пошкодженого або знищеного (втраченого) військового майна (чи активів загалом) проводять оцінку вартості майна відповідно до Міжнародних стандартів оцінки (International Valuation Standards, IVS) [19].

Для визначення вартості активів, відповідно до бази оцінки, може бути використано один або кілька підходів. IVS виділяє три основні підходи, що використовуються під час оцінці. Усі вони ґрунтуються на економічних принципах рівноваги цін, очікувань вигод або заміщення:

- ринковий (market);
- дохідний (income);
- витратний (cost).

Кожен із цих підходів містить різні, детальні методи застосування (рис. 1).

Рисунок 1 – Підходи і методи оцінки вартості активів

Джерело: складено на основі [19].

Метою вибору підходів та методів оцінки для активу є пошук найдоцільнішого методу за конкретних обставин. Процес вибору має враховувати, як мінімум:

- відповідну(-и) базу(-и) оцінки та передумову(-и) оцінки, визначені умовами та метою завдання з оцінки;
- відповідні сильні та слабкі сторони можливих підходів та методів оцінки;
- доцільність кожного методу з огляду на природу активу, а також підходи чи методи, що використовуються учасниками відповідного ринку;
- доступність надійної інформації, необхідної для застосування методу(-ів).

Ринковий підхід надає показник вартості шляхом порівняння активу з ідентичними або подібними активами, для яких доступна цінова інформація.

Ринковий підхід часто використовує ринкові мультиплікатори, отримані з набору порівнянних активів, кожен з яких має різні мультиплікатори.

До методів ринкового підходу відносяться [19]:

- метод порівняльних транзакцій (comparable transactions method);
- метод керівних порівняльних публічних торгів (guideline publicly-traded comparable method).

Метод порівняльних транзакцій, також відомий як метод керівних транзакцій, використовує інформацію про транзакції з активами, що є такими ж або подібними до оцінюваного активу, для отримання показника вартості.

Метод керівних порівняльних публічних торгів використовує інформацію про публічно торги, які є однаковими або подібними до оцінюваного активу, для отримання показника вартості.

Цей метод схожий на метод порівняльних транзакцій. Однак є кілька відмінностей через те, що порівнювані активи публічно торгуються, а саме:

- показники оцінки / (порівняльні дані) доступні на момент оцінки;
- детальна інформація про порівняльні активи легко доступна у публічних звітах;
- інформація, що міститься в публічних звітах, підготовлена відповідно до облікових стандартів.

Цей метод використовується лише тоді, коли оцінюваний актив достатньо схожий на порівняльні активи, які публічно торгуються, щоб дозволити змістовне порівняння.

Дохідний підхід надає оцінку вартості шляхом переведення майбутніх грошових потоків у єдину поточну вартість. У рамках цього підходу вартість активу визначається через вартість доходу, грошових потоків або заощаджень на витратах, які генерує актив.

Дохідний підхід варто застосовувати в таких випадках [19]:

- здатність активу генерувати дохід є критичним фактором, що впливає на його вартість з точки зору учасників;
- є розумні прогнози щодо суми та часу майбутнього доходу для цього активу, але є мало або взагалі немає відповідних ринкових порівнянь.

Існує багато способів застосування дохідного підходу. Методи цього підходу в основному базуються на дисконтуванні майбутніх грошових потоків (discounted cash flow, DCF) до поточної вартості.

У рамках методу DCF прогнозовані грошові потоки дисконтуються назад до дати оцінки, в результаті чого визначається поточна вартість активу.

У деяких випадках для активів з тривалим або безстроковим терміном існування метод DCF може включати термінальну вартість, яка представляє собою вартість активу в кінці явного періоду прогнозування. В інших випадках вартість активу може бути розрахована виключно за допомогою термінальної вартості без явного періоду прогнозування. Такий метод іноді називають методом капіталізації доходу.

Витратний підхід надає індикатор вартості за допомогою економічного принципу, що покупець не заплатить за актив більше, ніж вартість отримання активу рівної корисності, чи то через купівлю, чи то через будівництво, якщо тільки не виникають надмірні час, незручності, ризики чи інші фактори. Цей підхід надає індикатор вартості, розраховуючи поточну вартість заміни або відтворення активу та здійснюючи відрахування за фізичне зношення та всі інші відповідні форми морального зносу.

Витратний підхід повинен застосовуватися за наступних обставин [19]:

– учасники можуть створити актив з подібною корисністю до оцінюваного активу, без правових або регуляторних обмежень.

– актив не є безпосередньо джерелом доходу, а його унікальна природа робить застосування дохідного або ринкового підходів неможливим;

– база оцінки, що використовується, ґрунтується на оцінці заміщення, такої як вартість заміщення.

Загалом є три методи витратного підходу:

– метод вартості заміщення (replacement cost method): метод, який визначає вартість, розраховуючи вартість подібного активу з рівною корисністю;

– метод вартості відтворення (reproduction cost method): метод, який визначає вартість, розраховуючи вартість відтворення точної копії активу;

– метод сумування (summation method): метод, який обчислює вартість активу шляхом додавання окремих вартостей його складових частин.

Зазвичай, вартість заміщення є вартістю, яка має значення для визначення ціни, яку учасник буде готовий заплатити, оскільки вона ґрунтується на відтворенні корисності активу, а не точних фізичних властивостей активу.

Як правило, вартість заміщення коригується на фізичне зношення та всі відповідні форми старіння. Після таких коригувань її можна називати амортизованою вартістю заміщення.

Вартість відтворення є доцільною в таких випадках:

– вартість сучасного еквіваленту активу більша за вартість відтворення точної копії оцінюваного активу;

– корисність, яку надає оцінюваний актив, може бути надана лише копією, а не сучасним еквівалентом.

Метод сумування, також відомий як метод основних активів, зазвичай використовується для інвестиційних компаній або інших типів активів або підприємств, для яких вартість є переважно фактором оцінки їхніх активів.

Діючою Методикою Міноборони, відповідно до Порядку [7], встановлено шість показників військових втрат (витрат), з яких три передбачають проведення оціночних процедур з метою визначення розміру реальних збитків, витрат на відновлення пошкодженого (знищеного) майна та майнових прав, а також упущеної вигоди (розміру неотриманого доходу через воєнні дії). До таких показників відносяться [8]:

– матеріальні військові втрати та витрати, пов'язані з бойовими діями;

– витрати на утилізацію пошкодженої техніки і боєприпасів;

– витрати на розмінування районів воєнних (бойових) дій.

Оцінка матеріальних військових втрат через збройну агресію російської федерації складається з визначення:

– вартості пошкодженого, втраченого або знищеного військового майна та витрат на його відновлення, проведення обстежень і оцінки завданих збитків (шкоди);

– упушеної вигоди (можливих реально одержаних доходів, якби майно не було втрачене, знищене або пошкоджене).

Основу для визначення матеріальних військових втрат, спричинених воєнними діями, складає залишкова вартість військового майна. Відповідно до Методики Міноборони, для оцінки реальних збитків через пошкодження, знищення або втрату військового майна використовуються актуальні на дату оцінки витрати необхідні для: ремонту, заміни (заміщення аналогічним майном) та (або) відтворення військового майна (його елементів) з урахуванням ринкової ціни відповідного майна та коефіцієнта індексації на дату оцінки.

В табл. 2 наведені підходи оцінки вартості військових втрат для показників визначення збитків у системі Міноборони.

Таблиця 2 – Підходи до оцінки військових витрат і втрат

Підхід до оцінки	Показники військових втрат (витрат)		
	Матеріальні втрати	Утилізація техніки та боєприпасів	Розмінування районів бойових дій
ринковий	+	–	–
дохідний	+	–	–
витратний	+	+	+

Джерело: узагальнено авторами на основі [8].

Для збору і обробки інформації щодо військових втрат в Методиці Міноборони передбачена лише одна форма обліку. Це додаток 5 до Методики Міноборони “Відомості про безповоротні втрати особового складу Збройних Сил України”, за якими проводиться облік людських втрат: загиблих та померлих. Очевидно, що для оперативного формування реєстру військових збитків потрібно розробити і впровадити єдині (уніфіковані) форми обліку військових витрат та втрат в системі Міноборони.

Висновки

Методологічне забезпечення оцінки збитків, завданих системі Міноборони внаслідок збройної агресії російської федерації передбачає використання декількох підходів до визначення військових втрат. Доцільність у використанні аналітичного, стандартизованого чи експертного підходу безпосередньо залежить від мети та цілей оцінки збитків. Проведений аналіз методів оцінки військових втрат показав, що положення викладені в Методиці Міноборони ґрунтуються на Міжнародних стандартах оцінки та передбачають декілька підходів до оцінки матеріальної шкоди: ринковий, дохідний та витратний.

В той же час, для забезпечення повноти та достовірності зібраної інформації під час наповнення реєстру військових збитків необхідно впровадити єдині форми обліку військових витрат та втрат. Враховуючи масштаби завданої шкоди, важливим питанням на третьому році повномасштабної війни є перегляд (розширення) показників визначення збитків. Зокрема, врахування витрат на підготовку (відновлення) кадрового потенціалу сил оборони, реабілітацію військовослужбовців та інші витрати, які не були враховані в Методиці Міноборони в 2022 році.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Жук, В., Бездушна, Ю., Жук, Н., Павленко, В. (2023). Методологія експертної та облікової оцінки шкоди та збитків за наслідками війни в Україні. *Облік і фінанси*, 4(102), 11-25. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4\(102\)-11-25](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4(102)-11-25).
2. Вашека, Г. В. (2022). Методологія визначення розміру збитків: Актуальні правові та економічні проблеми. *Juris Europensis Scientia*, 2, 58–60. <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.347>.
3. Горай, О. С. (2018). Бухгалтерський облік зобов'язань та активів, що втрачено або пошкоджено в результаті бойових дій та окупації державних територій. *Інвестиції: практика та досвід*, 2, 69-77. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/15.pdf.
4. Остапчук, С., Царук, Н. (2023). Оцінка та документування наслідків війни на підприємстві: аналіз професійного потенціалу бухгалтера. *Вісник економіки*, 3, 115-130. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.115>.
5. Kyiv School of Economics (2022). Analytical approach to damage, loss and needs assessment. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/IntCooperation/EUROSIAIWGAFADC/AFADCE/VIII_Meeting/5.pdf.
6. Сотник, В., Косарецький, Є., Могилевська, В., Куцак, С., Онофрійчук, О. (2024). Обґрунтування необхідності обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій та нормативно-правове забезпечення цього процесу. *Social Development and Security*, 14(4), 124–133. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.4.10>.
7. Про затвердження порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-n#Text>.
8. Про затвердження Методики визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації: наказ Міністра оборони від 14.09.2022 № 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-22#Text>.
9. Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності : спільний наказ Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>.
10. Damage assessment and needs analysis (DANA) (2016). URL: <https://info.undp.org/docs/pdc/Documents/JAM/Final%20DANA%20Training%20Workshop%20Report.pdf>.
11. Rapid damage assessment standart operating protocols (2022). URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZKB6.pdf.
12. Second Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2): February 2022 – February 2023. World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03c0ab180057556615497>.
13. Практичні рекомендації з визначення руйнувань будівель та об'єктів інфраструктури із класифікацією ступенів їх руйнування (2023). URL:

<https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/praktychni-rekomendatsiyi-z-vyznachennya-ruynuvan-budivel-ta-obyektiv-infrastruktury-iz-klasyfikatsiyeyu-stupeniv-yikh>.

14. Проект Плану відновлення України Національної ради з відновлення України від наслідків війни. (2023). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>.
15. Methodology of Expert and Accounting Assessment of Damage and Losses from the War in Ukraine. URL: <https://ideas.repec.org/a/iaf/journal/y2023i4p11-25.html>.
16. Експертне забезпечення правосуддя. URL: <https://minjust.gov.ua/m/3-kvartal-2024-roku>
17. Розділ Державного реєстру “Суб’єкти оціночної діяльності”. URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/list/spf-estimate-registers-subjects.html>.
18. Розділ Державного реєстру “Оцінювачі”. URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/reestr-ocin.html>.
19. International Valuation Standards (IVS). URL: <https://www.ivsc.org/new-edition-of-the-international-valuation-standards-ivs-published/>

References

1. Zhuk, V., Bezdushna, Yu., Zhuk, N., Pavlenko, V. (2023). Metodolohiia ekspertnoi ta oblikovoi otsinky shkody ta zbytkiv za naslidkamy viiny v Ukraini. *Oblik i finansy*, 4(102), 11-25. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4\(102\)-11-25](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4(102)-11-25).
2. Vasheka, H. V. (2022). Metodolohiia vyznachennia rozmiru zbytkiv: Aktualni pravovi ta ekonomichni problemy. *Juris Europensis Scientia*, 2, 58–60. <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.347>.
3. Horai, O. S. (2018). Bukhhalterskyi oblik zoboviazan ta aktyviv, shcho vtracheno abo poshkodzheno v rezultati boiovykh dii ta okupatsii derzhavnykh terytorii. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 2, 69-77. Available from: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/15.pdf.
4. Ostapchuk, S., Tsuruk, N. (2023). Otsinka ta dokumentuvannia naslidkiv viiny na pidpriemstvi: analiz profesiinoho potentsialu bukhhaltera. *Visnyk ekonomiky*, 3, 115-130. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.115>.
5. Kyiv School of Economics (2022). Analytical approach to damage, loss and needs assessment. Available from: https://rp.gov.ua/upload-files/IntCooperation/EUROSAIWGAFADC/AFADCE/VIII_Meeting/5.pdf.
6. Sotnyk, V., Kosaretskyi, Ye., Mohylevska, V., Kutsak, S., Onofriichuk, O. (2024). Justification of the need to take into account and assess damage and damage, military costs and losses caused by hostilities, terrorist acts and sabotage and regulatory support for this process. *Social development and Security*, 14(4), 124–133. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.4.10>.
7. Pro zatverdzhennia poriadku vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.03.2022 № 326. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-p#Text>.
8. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia viiskovykh vtrat, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii: nakaz Ministra obrony vid 14.09.2022 № 277. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-22#Text>.
9. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia shkody ta obsiahu zbytkiv, zavdanykh pidpriemstvam, ustanovam ta orhanizatsiiam usikh form vlasnosti vnaslidok znyshchennia ta poshkodzhennia yikh maina u zviazku iz zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii, a takozh upushchenoi vyhody vid nemozhlyvosti chy pereshkod u provadzhenni hospodarskoi diialnosti : spilnyi nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy ta Fondu derzhavnoho maina

- Ukrainy vid 18.10.2022 № 3904/1223. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>.
10. Damage assessment and needs analysis (DANA) (2016). Available from: <https://info.undp.org/docs/pdc/Documents/JAM/Final%20DANA%20Training%20Workshop%20Report.pdf>.
 11. Rapid damage assessment standart operating protocols (2022). Available from: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZKB6.pdf.
 12. Second Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2): February 2022 – February 2023. World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations. Available from: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03c0ab180057556615497>.
 13. Praktychni rekomendatsii z vyznachennia ruynuvan budivel ta obektiv infrastruktury iz klasyfikatsiieiu stupeniv yikh ruynuvannia (2023). Available from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/praktychni-rekomendatsiyi-z-vyznachennya-ruynuvan-budivel-ta-obyektiv-infrastruktury-iz-klasyfikatsiyeyu-stupeniv-yikh>.
 14. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Natsionalnoi rady z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny. (2023). Available from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>.
 15. Methodology of Expert and Accounting Assessment of Damage and Losses from the War in Ukraine. URL: <https://ideas.repec.org/a/iaf/journal/y2023i4p11-25.html>.
 16. Ekspertne zabezpechennia pravosuddia. Available from: <https://minjust.gov.ua/m/3-kvartal-2024-roku>.
 17. Rozdil Derzhavnoho reiestru “Sub’iekty otsinochnoi diialnosti”. Available from: <https://www.spfu.gov.ua/ua/list/spf-estimate-registers-subjects.html>.
 18. Rozdil Derzhavnoho reiestru “Otsiniuvachi”. Available from: <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/reestr-ocin.html>.
 19. International Valuation Standards (IVS). Available from: <https://www.ivsc.org/new-edition-of-the-international-valuation-standards-ivs-published/>